

Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького

Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies

ISSN 2519–2701 print
ISSN 2518–1327 online

doi: 10.15421/nvlvet8614
<http://nvlvet.com.ua/>

UDC 379.85 (477) (045)

Agrotourism in Ukraine and its innovative composition

I.V. Vlasenko

Vinnitsa Trade and Economic Institute of Kyiv National University of Trade and Economics, Vinnitsa, Ukraine

Article info

Received 15.01.2018
Received in revised form
20.02.2018
Accepted 26.02.2018

Vinnitsa Trade and Economic
Institute of Kyiv National
University of Trade and
Economics, Soborna Str., 70,
Vinnitsa, 21050, Ukraine.
Tel: +38-098-676-91-54
E-mail: vlasenkoivol@gmail.com

Vlasenko, I.V. (2018). Agrotourism in Ukraine and its innovative composition. Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. 20(86), 73–77. doi: 10.15421/nvlvet8614

The regional features of forming a marketing complex of rural green tourism in conditions of economic instability are considered. The purpose of the research is to develop theoretical and methodological approaches to the formation of the marketing complex of rural green tourism in Vinnytsia region. The theoretical and methodological provisions, scientific and practical recommendations concerning promotion of rural green tourism are substantiated. The state of development of marketing of rural green tourism in conditions of development of a market economy is analyzed. It is noted that rural green tourism should be considered as an integral part of the program of integrated socio-economic development of the village and its revival, as well as through the development of rural green tourism, sustainable economic and demographic development in rural areas can be ensured. Promotion of tourism product with marketing efforts «Seven R» is shown. It has been found that the majority of the rural tourism industry is represented by small, mostly family-owned enterprises that do not use (or use very few) marketing approaches because of: lack of understanding of the principles and role of marketing in gaining profit for small farms and marketing costs. The main obstacles encountered by the owners of the agrosides themselves are intended to carry out marketing measures for the promotion of their products on the market. It is shown that the marketing price policy of the product of agroclitin in the market is based on three factors: costs, demand, competition. In today's market conditions, the leader is a price-driven demand-driven strategy: about 54.2% of marketing managers consider it to be a priority. Prices of rural green tourism providers do not disclose publicly. However, the functioning of agro-oles is increasingly characterized by signs of imperfect (monopolistic) competition, in particular through the use of non-price competition. Only about 15% of tourist enterprises in the region determine the main criterion for competition pricing marketing strategy. For further development of rural green tourism in the region, the strategy of balanced regional development of Vinnytsia region for the period till 2020 is considered. List of problematic issues hindering the development of rural tourism, the solution of which requires special regulatory regulation. It is proposed to form a clear marketing strategy for the development of the tourism industry of Ukraine at the national level, which should correspond to the strategies and programs of tourism development at the regional level, which will create new jobs, improve the quality of service provision and gradually improve the quality of the infrastructure components (roads, agro churches, museums, etc.), which provides comfort of consumption of tourist services by foreign and domestic tourists.

Key words: agrarian tourism, organic tourism, green routes, agrotouristic clusters, eco-festivals.

Агротуризм в Україні та його інноваційна складова

I.V. Власенко

Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

Досліджено основні тенденції щодо розвитку агротуризму в Україні та Європейському Союзі. Поряд з поняттям агротуризм мають місце такі види туризму, як сільський, фермерський, органічний, м'який (на противагу жорсткому, тобто масовому туризму, спрямованому виключно на прибуток), зелений, екологічний, зрівноважувальний. У ЄС аграрний туризм на початку його зародження вважався за соціальний амортизатор, за допомогою якого можна створювати нові робочі місця. На сьогодні, спільна аграрна політика Європейського Союзу значною мірою допомагає фермерам бути не тільки виробниками високоякісної продукції,

але і виконавцями сервісних послуг у галузі аграрного туризму. Показано Система дешевих європейських кредитів і позик сприяла позитивним наслідкам: виникли тисячі сільських садіб і нових форм бізнесу, пов'язаних з туризмом в сільській місцевості України та закордонний досвід агротуристичної діяльності. Європейський досвід свідчить, що роль асоціації є вирішальною у процесі створення пільгових правових умов для розвитку аграрного туризму. Проаналізовано інноваційні напрями розвитку агротуризму в Україні, наведено доцільність впровадження нового виду агротуризму – «зелених маршрутів». Визначено складові розвитку аграрного туризму за кластерним принципом. Обґрунтовано доцільність розвитку органічного туризму в Україні. Розглянуто залучення національної культурної спадщини до туристичного бізнесу, у формі проведення екофестивалів.

Ключові слова: аграрний туризм, органічний туризм, зелені маршрути, агрорекреаційні кластери, екофестивалів.

Вступ

Особливістю розвитку агротуризму в Україні на сучасному етапі є набуття ним інноваційних форм організації відповідно до зростаючих потреб споживачів, ефективного використання природного, соціально-економічного та історико-культурного потенціалу території, а також досягнення необхідного рівня прибутковості. Багаторічна практика європейських країн демонструє економічні, екологічні та соціальні переваги агротуризму, серед яких: аграрний туризм має низькі бар'єри для входу; може сприяти відродженню депресивних сільських територій, розвитку інфраструктури сільських регіонів, як загальної, так і туристичної; стати основою стратегії розвитку сільських громад; сприяти більш етичній та природній поведінці людини у екосистемі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що, у зв'язку зі змінами в соціально-економічному житті суспільства, на туристичному ринку виникла необхідність пропозиції таких продуктів, які б мінімізували негативний вплив людини і створювали умови для розширення її кругозору та знань про навколишнє середовище. Зокрема, В.І. Биркович розглянув роль сільського зеленого туризму в розвитку національної туристичної галузі. Л.М. Шульгіна та А.І.Бондар проводить аналіз агроорієнтованих видів туризму та визначає серед них місце зеленого туризму. Екологічний туризм або зрівноважений туризм з мінімальним навантаженням на природне середовище як основу зеленого туризму розглядає К.Ф. Коценко, та інші (Pidsumky..., 2017). Серед ґрунтовних робіт останнього періоду, в яких досліджено питання розвитку туризму в Україні, значна увага надається питанням розвитку аграрного туризму.

Метою роботи було провести аналіз розвитку аграрного туризму та проаналізувати інноваційні напрями розвитку агротуризму в Україні, довести доцільність впровадження нового виду агротуризму – «зелених маршрутів».

Результати та їх обговорення

В більшості європейських країнах аграрний туризм набув популярності а прибуток одержаний від нього займає не останнє місце в економіці держави. Як сам по собі агротуризм більш орієнтований на застосування с.г. природних, культурних, історичних та всіх інших сільських ресурсів задля створення турпродукту. Поряд з поняттям агротуризм мають місце такі види туризму, як сільський, фермерський, органічний, м'який (на протигагу жорсткому, тобто масовому туризму, спрямованому виключно на прибуток),

зелений, екологічний, зрівноважувальний. Поняття аграрний, сільський і фермерський туризм є взаємозамінними, зважаючи на те, що в даному сегменті сільська культура є основним компонентом туристичного продукту. World Tourism Organization (Всесвітня туристична організація), оцінюючи стан агротуризму у світі, вказує, що агротуризм як один із напрямів екологічного туризму об'єднує у своєму складі види відпочинку, розвивається високими темпами та входить до складу п'яти основних стратегічних напрямів розвитку світового туризму до 2020 року (World Tourism Organization).

Як стверджують провідні науковці, екотуризм має на меті ознайомити туристів як з природними так із культурними пам'ятками.

Окрім цього екотуризм буває за видами транспортування та за певною метою, під час подорожі туристи мають можливість як відпочити на природі так і одержати певні знання (National Geographic Traveler Awards 2016; European Federation of Farm and Village Tourism).

Журнал National Geographic Traveler провів конкурс на кращі туристичні напрямки серед найпопулярніших видів відпочинку 2016 року – National Geographic Traveler Awards 2016. У номінації «Агротуризм» місця розподілилися наступним чином: Білорусь зайняла перше місце, на другому місці в рейтингу – Італія, на третьому – Франція (National Geographic Traveler Awards 2016). Європейський союз проводить послідовну протекціоністську політику щодо аграрного туризму, фінансування забезпечують різні програми та структурні фонди (Support, Lider I, Lider II та ін.). Система дешевих європейських кредитів і позик сприяла позитивним наслідкам: виникли тисячі сільських садіб і нових форм бізнесу, пов'язаних з туризмом в сільській місцевості.

При здійсненні аналізу агротуризму в країнах ЄС виявлені наступні вимоги:

1. При запровадженні легалізованого агротуризму буде сприяти наданню податкових пільг, і відповідно покращується якість обслуговування в аграрному туризмі, що в свою чергу буде формувати конкурентне середовище.

2. Різноманітність ключових характеристик і параметрів агротуризму, наприклад, відсутність загальної європейської класифікації даного виду туристичного продукту, дисбаланс яких часто призводить туристів до неповного розуміння співвідношення переліку наданих послуг і «зірковості» засобів розміщення. Створюється складна ситуація для споживачів, які не можуть зрозуміти та порівняти відмінності між «двома оливками» («дві зірки») у сільській садібі у

Іспанії та «двома квітками» у готелі в Австрії, за рівнем комфорту.

3. Створення асоціації на ранній стадії прискорює розвиток агротуризму. Європейський досвід свідчить, що роль асоціації є вирішальною у процесі створення пільгових правових умов для розвитку аграрного туризму.

4. Агротуризм зосереджується в першу чергу на внутрішньому ринку. У європейських країнах більшість споживачів (туристів) – місцеві жителі. Винятком є Австрія та Словенія, де німецькі туристи становлять 40%, та Італія, де в сільській місцевості відпочивають понад 50% іноземців. У європейських країнах існують десятки тисяч сільських садіб. Достовірну статистику їх діяльності отримати складно. Офіційні структури не мають єдиного реєстру, а національні асоціації беруть на облік тільки своїх членів.

У Європі існує кілька організацій, що об'єднують господарів сільських садіб. Найбільш впливовою є Euro Gites (European Federation of Farm and Village Tourism) – Європейська Федерація аграрного та сільського туризму ([National Geographic Traveler Awards 2016](#)), яка об'єднує 29 країн і 34 професійні асоціації Європи, які розвивають сільський туризм (агротуризм). У ній враховуються садиви усіх видів – від сільських будинків типу Bed&Breakfast з системою самообслуговування до маленьких приватних сімейних сільських готелів і гостьових будинків, що надають послуги харчування або активного туризму.

Згідно зі статистичними даними країн ЄС функціонує понад чотириста тисяч об'єктів аграрного туризму з чисельністю понад 3,5 млн. ліжок-місць. Найбільш розповсюдженим цей вид туризму є в Польщі та Італії, в яких зареєстровано понад 20000 агроосель.

Не менш важливою є організація така як ECEAT (European Center for Ecological Tourism and Agricultural) в перекладі Європейський центр еко – та агротуризму ([European Center for Ecological Tourism and Agricultural](#)) об'єднує представників 12 країн, переважно фермерів, які розвивають окрім гостинних садіб, екологічно чисте сільськогосподарське виробництво, що відповідає екологічним стандартам ЄС. Світовим трендом аграрного туризму є органічний туризм, безпосередньо пов'язаний з органічним селянським (фермерським) господарством. Органічний туризм забезпечує поєднання подорожей з можливістю ведення здорового способу життя та фізичною працею. Такий тип взаємодії фермерів і туристів діє більше, ніж у 50 країнах світу через програму WWOOF ([World Wide Opportunities on Organic Farms](#)).

Найбільш відома та розповсюджена організація яка пропонує програми з агротуризму і поєднує з роботою на органічних фермах та екопоселеннях має назву WWOOF (World Wide Opportunities on Organic Farms, в перекладі «Всесвітні Можливості на органічній фермі», або ж Willing Workers on Organic Farms, іншими словами «Добровільні Працівники на Органічних Фермах»).

Країни ЄС, Британської співдружності, Східної Азії, Австралія та Нова Зеландія надають молоді Working holiday visa (туристична віза з правом роботи

під час подорожі), яка дає на один-два роки дозвіл на роботу в іншій країні.

Волонтери мають можливість одержати безкоштовне проживання та харчування WWOOF.

Прийняти участь в програмі має право лише той фермер у якого ферма відповідає міжнародним стандартам щодо органічного сільського господарства, причому звернувшись за дозволом до представництва WWOOF.

Учасники програми (фермери та туристи) сплачують щорічні внески у розмірі \$ 20–60. Українські фермери також залучилися до програми WWOOF, так на екофермі у Чернівецькій області вже приймали волонтерів із США, Іспанії, Франції. На початок 2017 року в Україні було зареєстровано більше, ніж 1600 садіб, які працюють у сфері аграрного туризму. Близько 90% аграрних садіб зосереджено у традиційних туристичних регіонах – Карпатах та Приазов'ї, поблизу відомих курортно-рекреаційних центрів та баз відпочинку. Спектр послуг, які пропонують власники зелених садіб, достатньо широкий: організація майстер-класів для туристів, збір врожаю, дегустація продукції у форматі фермерського сніданку або обіду, та реалізацію власної продукції.

На вибір туриста існують і традиційні розваги, серед яких слід відзначити: риболовля, збирання грибів та ягід, катання верхи та на квадроциклах, тощо.

Організатором та виконавцем цього дійства виступає сільська сім'я, яка і власне здає у оренду власне житло, забезпечує продуктами харчування власного виробництва. Майже усі сільські садиви мають оригінальні та милозвучні назви, серед них відзначити: «Квітка Горган», «Волоський потік», «Зачаровані Карпати», «Кичера», «Яблуневий сад». Аграрний туризм в Україні відрізняється від західного не тільки масштабом, але і форматом. Так на відміну від країн ЄС, де середньостатистична сім'я може провести відпустку у сільській місцевості, в Україні найбільшого поширення отримали тури вихідного дня.

Не менш цікавими є і агротури для туристів де їх залучають до збору врожаю за допомогою такої системи як «збери сам»

Не варто і забувати і про демонстрацію еко ферм, які займаються вирощуванням екологічно чистої продукції. Поступово агротуризм в Україні охоплює ті райони та місцевості, де рекреаційна діяльність раніше не була пріоритетною, однак, територія є рекреаційно привабливою та має туристичний потенціал. Такими, зокрема, є Городенківський та Волинський райони Івано-Франківської області, Старосамбірський та Турківський райони Львівської області, Заліщинський район Тернопільської області. За останні роки зріс попит і відповідно з'явилася пропозиція на садби аграрного туризму у Черкаській, Вінницькій, Чернігівській та Київській областях. На сьогодні поширеною інвестицією є купівля садіб у екологічно чистій місцевості поруч із річкою, озером, у гірській місцевості.

Аби одержати постійний (сталий) прибуток від такого виду бізнесу, необхідно аби кількість туристів за місяць не була меншою за п'ятдесят чоловік.

Інноваційним підходом у формуванні туристичного продукту у сфері агротуризму є розвиток «зелених маршрутів» та розвиток аграрного туризму за кластерним принципом. «Зелені маршрути» (Greenways) є основою для створення регіонального туристичного продукту і кооперації між суб'єктами агротуризму. Це ефективний інструмент розвитку туризму, який дозволяє створювати цікаві та змістовні маршрути – основу для партнерства місцевої влади, жителів та громадських ініціатив. Важливою складовою частиною «зелених маршрутів» є екомuzeї, які відображають автентичність місця подорожі. «Зелені маршрути», як вид агротуризму, найбільше поширені у США, загальна протяжність їх мережі становить близько 30 тис. км. У країні діють сотні громадських організацій, які займаються розвитком мережі «зелених маршрутів» на різних рівнях: від національного до муніципального. Всі ці ініціативи здійснюються в рамках партнерства державного, комерційного та громадського секторів. «Зелені маршрути» – це екотуристичні траси природної і культурної спадщини, які проходять уздовж річок, традиційних, історичних торговельних шляхів, природних коридорів. Такі маршрути об'єднують регіони, туристичні визначні місця та місцеві ініціативи, підтримують розвиток агротуризму, що сприятливо впливає на організм людини, підтримуючи здоровий спосіб життя.

Варто відзначити вимоги які ставляться до «зелених маршрутів»

- в маршруті має бути тематичне спрямування та слова по типу «зелений маршрут» або «greenways»;
- маршрут має бути інформатизований
- маршрут має бути задіяна реклама, яка поширюватиметься через інтернет ресурс, буклети листівки;
- маршрут мусить бути повністю безпечний та підлаштований для усіх категорій туристів;
- маршрут вже є складовою існуючого, або розробляється новий, входить до комунікаційної та туристичної мережі регіону; пов'язаний з системою громадського транспорту.

Перший маршрут «Зеленого шляху» в Україні під назвою «Медове Коло», прокладений у Рівненській області, очікується надалі створення за цим маршрутом туристичної інфраструктури та розвиток підприємницької активності ([Zeleni shliakhy Ukrainy. «Medove kolo», 2018](#)).

Кластерні моделі дозволяють об'єднати всіх представників туристичної інфраструктури, забезпечити більш ефективне використання наявних ресурсів, підвищити конкурентоспроможність, домогтися синергетичного ефекту, розширити спектр запропонованих послуг, зробити регіон більш помітним і привабливим як для туристів, так і для потенційних інвесторів.

Загально відомо що кластер це об'єднання груп підприємств в межах певної території. Задля спільного використання туристичних ресурсів, з'явиться ж він може лише якщо є певні інновації.

Не менш важливою є здатність потенційних учасників кластера до кооперації та обміну інформацією, а також рівень їх освіти та якості надаваних послуг.

Основні критерії успішного формування туристичного кластера:

- географічна концентрація та близькість суб'єктів; наявність зв'язків і взаємодії між потенційними учасниками кластера;
- наявність стратегічних документів з питань сталого розвитку; наявність у регіоні унікальних туристичних об'єктів, які здатні забезпечити приплив туристів;
- наявність кваліфікованих туристичних кадрів або установи освіти, яка може забезпечити їх підготовку;
- наявність екологічних стандартів, ініціатив та екологічного менеджменту у сфері туристичних послуг;
- наявність спільних заходів у галузі туризму в регіоні, які демонструють приватно-державне партнерство.

Розвиток аграрного туризму за кластерним принципом і принципом «зелених маршрутів» не потребує великих інвестицій, але дає можливість мешканцям реалізувати свій потенціал, дозволяє мобілізувати внутрішні ресурси регіонів.

На початку 2016 року в нашій державі задля розвитку сільського туризму була запроваджена програма створення 6 агорекреаційних кластерів:

- на території курорту «Коблево» Березанського та Очаківського районів Миколаївської області; протягом 365 (366) днів
- «Диканька цілий рік» Полтавська область;
- «Козачий круг» Парафіївської об'єднаної територіальної громади за участю Качанівського парку, фермерського господарства «Соколинний Хутір», фермерського господарства «Мрія» в Чернігівській області;
- Одеська область; – курорти «Лазурне» і «Арабатська стрілка» Херсонської області; «Екопарк Фрумушека»
- Київська область екопарк «Медвино» ([Zeleni shliakhy Ukrainy. «Medove kolo», 2018](#)).

Не менш важливим є запровадження екофестивалів.

Так на Поділлі проводиться етно-екофестиваль «Буща папороть»; у Херсонській області на «Зелених хуторах Таврії», Міжнародний екофестиваль «ФайноПтах»; у Середно-Будському районі Сумській області екофестиваль «Дикий мед», на Одещині сімейний екофестиваль «Кодимафест».

Висновки

Для розвитку та подальшого зростання агротуризму необхідно здійснити:

- приведення до міжнародних стандартів та підтримання ВР України ЗУ «Про сільський зелений туризм» та Постанови Кабміну щодо питань стандартизації «Послуги агротуристичні. Основні вимоги»;

Нацпрограма щодо розвитку агротуризму в Україні:

- введення загальнодержавного реєстру сертифікованих садиб, господарі яких займаються туристичним бізнесом;
- формування системи інформаційного та методичного забезпечення регіональних підпрограм розвитку аграрного туризму;
- проведення національної маркетингової компанії;
- розроблення механізму відбору та впровадження перспективних інвестиційних проектів для розвитку агротуристичного бізнесу.

References

- World Tourism Organization (UNWTO). Rezhym dostupu: <http://www2.unwto.org/>
- National Geographic Traveler Awards 2016. National Geographic. Rezhym dostupu: <https://www.nationalgeographic.com/worldlegacyawards/>
- European Federation of Farm and Village Tourism. Rezhym dostupu: <http://www.eurogites.org>.
- European Center for Ecological Tourism and Agricultural. Rezhym dostupu: <http://www.eceat.org>
- WWOOF (World Wide Opportunities on Organic Farms). Rezhym dostupu: <http://wwof.net>.
- Zeleni shliakhy Ukrainy. «Medove kolo» (2018). Rezhym dostupu: www.facebook.com/greenwaysUA/ (in Ukrainian).
- Pidsumky: U 2016 rotsi rozpochato stvorennia 6 ahrorekreatsiinykh klasteriv (2017). Ministerstvo aharnoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. Rezhym dostupu: <http://minagro.gov.ua/node/22957> (in Ukrainian).